

Natalia ŁUKASIEWICZ

Uniwersytet Warszawski,
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
e-mail: natalia.lukasiewicz@student.uw.edu.pl

DOŚTĘPNOŚĆ W KONTEKŚCIE MUZEÓW (NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH)

Accessibility in the context of museums (on selected examples)

Abstract: Accessibility in museums is a highly discussed topic among researchers and museum professionals. Nowadays, in the post-pandemic world, accessibility becomes an even more important element of museums activities. This article aims to explore on how museums deal with the problem of accessibility for people of all abilities. The research was based on a sample of 10 museums with the highest attendance in the world from *TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report*. The analysis was performed according to predetermined accessibility criteria. The collected results may constitute a set of good practices for other museums that want to adapt their offer to the diverse needs of visitors.

Key words: accessibility, museum, attendance

WSTĘP

Rok 2020 był rokiem szczególnym w kontekście dostępności muzeów. Przede wszystkim ze względu na sytuację pandemiczną i konieczność zamknięcia także instytucji kultury. Jednak temat dostępności został dostrzeżony już znacznie wcześniej, w szerszym kontekście, o czym świadczy choćby fakt, że obchody Międzynarodowego Dnia Muzeum, przypadającego na 18 maja, w roku 2020 odbywały się pod hasłem „Muzea na rzecz równości: różnorodność i włączenie społeczne” (ang. *Museums for equality: Diversity and Inclusion*). Na stronie internetowej Międzynarodowej Rady Muzeów można przeczytać, że wybór takiego tematu miał stworzyć okazję do celebrowania „różnorodności perspektyw, z których składają się społeczności i personel muzeów” oraz przewyższania uprzedzeń, które polaryzują społeczeństwo. Miało to także na celu podkreślenie roli, jaką w tym zakresie mają spełniać muzea jako instytucje o wysokim zaufaniu społecznym, które mogą poprzez organiza-

Wpłynęło: 22.06.2021

Zaakceptowano: 9.11.2021

Zalecany sposób cytowania / Cite as: Łukasiewicz N., 2021, Dostępność w kontekście muzeów (na wybranych przykładach), *Prace i Studia Geograficzne*, 66.2, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 151–170, DOI: 10.48128/pisg/2021-66.2-09.

cję wystaw, konferencji, wydarzeń, programów edukacyjnych i innych inicjatyw wzbudzić społeczną dyskusję na temat różnic. Różnice mogą dotyczyć zarówno pochodzenia etnicznego, płci, orientacji seksualnej, tożsamości, statusu społecznego, ekonomicznego, poziomu wykształcenia, sprawności fizycznej, przynależności politycznej i przekonań religijnych (International Museum Day ICOM, <http://imd.icom.museum/>). W związku z sytuacją pandemiczną zdecydowano o nadaniu temu świętu wirtualnego charakteru oferując zwiedzanie lub tematyczne wykłady *online*.

Ponadto od 1997 roku, w weekend poprzedzający Międzynarodowy Dzień Muzeów organizowana jest Europejska Noc Muzeów, podczas której można nieodpłatnie zwiedzić muzea i inne instytucje kultury. Organizowane są wykłady, prelekcje i różnego rodzaju wydarzenia mające na celu zachęcenie do częstszego kontaktu z kulturą i sztuką. Z powodu obostrzeń związanych z pandemią COVID-19 Europejska Noc Muzeów w 2020 roku także miała charakter wirtualny, natomiast tradycyjne obchody przeniesiono na 26 września tegoż roku (*Noc Muzeów 2020 odwołana...*, <https://historia.org.pl/>).

To właśnie ta wyjątkowa sytuacja, pandemia COVID-19 o globalnym zasięgu trwająca od końca 2019 roku częściowo przyczyniła się do podjęcia w niniejszym artykule dyskusji o dostępności muzeów. Problem dostępności jeszcze przed pandemią COVID-19 był przedmiotem zainteresowania badaczy na całym świecie i coraz częściej zauważyć można, że instytucje kultury, w tym muzea dokładają coraz większych starań dla zapewnienia równego dostępu dla wszystkich zwiedzających.

METODY I ZAKRES BADAŃ

Podjęcie badań miało na celu odpowiedź na pytanie jak muzea radzą sobie z zapewnieniem dostępności w różnych jej wymiarach, zarówno dla osób z niepełnosprawnościami jak i w szerszym kontekście. Aby zrealizować cel sformułowano także pytania pomocnicze:

1. Jakie są kryteria dostępności w kontekście muzeów?
2. Jakich elementów funkcjonowania muzeów dotyczy problem dostępności?

Badania prowadzono na przełomie kwietnia i maja 2021 roku. Pierwszy etap prac polegał na wyznaczeniu muzeów do badania. Zdecydowano posłużyć się raportem frekwencji dotyczącym globalnych atrakcji turystycznych *TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report*, w którym znajduje się także ranking 20 muzeów z najwyższą liczbą odwiedzających na świecie. Ostatecznie zawężono grupę badawczą do 10 muzeów z najwyższą frekwencją na świecie.

Kolejnym etapem badań był przegląd literatury przedmiotu w celu wyboru definicji dostępności oraz wyznaczenie rodzajów dostępności. Następnie przeprowadzono analizę stron internetowych muzeów wybranych do badań pod kątem informacji dotyczących dostępności oraz jej rodzajów. Oceny dostępności dokonano z wykorzystaniem metody bonitacji punktowej, która polega na przypisaniu cechom jakościowym odpowiedniej liczby punktów według ustalonej skali. Przyjęta skala bonitacyjna to funkcja określająca związek między daną cechą a liczbą przyznanych punktów, umożliwia to sprowadzenie różnych cech do wspólnego mianownika. Suma punktów prowadzi do syntetycznej oceny danego zjawiska i pozwala na dokonywanie porównań (Bartkowski 1971, 265–269). Cechy przypisano poszczególnym rodzajom dostępności na podstawie wstępnej analizy stron internetowych badanych muzeów (tabela 1).

DEFINICJA DOSTĘPNOŚCI

Już w przytoczonej na wstępie informacji o obchodach Międzynarodowego Dnia Muzeów w 2020 roku, którego hasło było swego rodzaju apelem do muzeów o „otwarcie drzwi” zróżnic-

Tabela 1. Zasady punktacji w ocenie dostępności badanych muzeów**Table 1.** Grading scale in the evaluation of accessibility in reviewed museums

Rodzaje dostępności / Types of accessibility	Cechy dostępności / Accessibility characteristics	Zasady punktacji / Grading scale	Maksymalna liczba punktów / Maximum points number
przestrzenna / spatial	Informacja o możliwościach dojazdu do muzeum. / Information how to get to the museum.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	6
	Odległość od najbliższego przystanku komunikacji miejskiej do wejścia głównego. / Distance from the nearest public transport station to the main entrance.	< 50 m (3), 50–100 m (2), > 100 m (1)	
	Informacja o parkingach w pobliżu muzeum. / Information on the nearest parkings.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Informacja o parkingach przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami. / Parking for visitors with disabilities.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
informacyjna / informative	Oddzielna sekcja poświęcona dostępności na stronie internetowej. / Separate section on website regarding accessibility.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	6
	Informacja o udogodnieniach dla osób z niepełnosprawnością ruchową. / Information on facilities for visitors with physical disabilities.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Informacja o udogodnieniach dla osób niewidomych i niedowidzących. / Information on facilities for visitors with visual impairments.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Informacja o udogodnieniach dla osób niesłyszących, niedosłyszących. / Information on facilities for visitors with hearing impairments.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Informacja o udogodnieniach dla osób z zaburzeniami rozwojowymi / Information on facilities for visitors with developmental disabilities	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Informacja o udogodnieniach dla osób z trudnościami w uczeniu się. / Information on facilities for visitors with learning disabilities.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
fizyczna / physical	Plany muzeum przedstawiające udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. / Maps of museums with all facilities for visitors with disabilities.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	6
	Windy przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami. / Accessible lifts.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Toalety przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami. / Accessible toilets.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Możliwość wypożyczenia wózka inwalidzkiego. / Wheelchair rental service.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Możliwość wejścia do muzeum z psem asystującym. / Are service dogs allowed in the museum?	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Wszystkie wystawy w muzeum dostępne dla osób z niepełnosprawnością ruchową. / All exhibitions in museums are accessible for visitors with disabilities.	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	

Tabela 1. Ciąg dalszy ze strony poprzedniej**Table 1.** Continued from the previous page

Rodzaje dostępności / <i>Types of accessibility</i>	Cechy dostępności / <i>Accessibility characteristics</i>	Zasady punktacji / <i>Grading scale</i>	Maksymalna liczba punktów / <i>Maximum points number</i>
społeczna / <i>social</i>	Informacja o ofercie zajęć, warsztatów, zwiedzania przeznaczonej dla osób z niepełnosprawnościami. / <i>Information on events for visitors with disabilities.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	6
	Zajęcia/wydarzenia przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością ruchową w ofercie edukacyjnej muzeum. / <i>Lessons or events for visitors with physical disabilities.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Zajęcia/wydarzenia przeznaczone dla osób niewidomych, niedowidzących w ofercie edukacyjnej muzeum. / <i>Lessons or events for visitors with visual impairments.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Zajęcia/wydarzenia przeznaczone dla osób niesłyszących, niedosłyszących w ofercie edukacyjnej muzeum. / <i>Lessons or events for visitors with hearing impairments.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Zajęcia/wydarzenia przeznaczone dla osób z zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną, trudnościami w uczeniu się w ofercie edukacyjnej muzeum. / <i>Lessons or events for visitors with developmental and learning disabilities.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
	Zajęcia/wydarzenia przeznaczone dla osób z demencją w ofercie edukacyjnej muzeum. / <i>Lessons or events for visitors with dementia.</i>	Tak / Yes (1) Nie / No (0)	
czasowa / <i>time</i>	Ile dni w tygodniu muzeum jest otwarte? / <i>How many days is the museum open per week?</i>	7 dni / days (3), 6 dni / days (2), 5 dni / days (1)	6
	Ile godzin dziennie muzeum jest otwarte? / <i>How many hours is the museum open per day?</i>	zmiennie godziny / <i>changing hours</i> (3), 7–8 godzin / hours (1)	
ekonomiczna / <i>economic</i>	Oplata za wejście na wystawy stałe. / <i>Entrance fee for permanent exhibitions.</i>	Tak / Yes (0) Nie / No (1)	1
		SUMA / SUM	31

Źródło: opracowanie własne.
Source: author's elaboration.

wanej grupie odbiorców, widać jak złożony jest problem dostępności. Poczynając od definicji dostępności, którą rozpatrywać można w wielu kontekstach i według różnych punktów odniesienia. Termin „dostępny” w *Słowniku Języka Polskiego PWN (Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/>)* definiowany jest jako „taki, do którego można dojść bez przeszkód, na który można wejść stosunkowo łatwo; nietrudny do zdobycia; łatwy do przyswojenia; taki, z którym łatwo nawiązać kontakt, do którego jest łatwy dostęp”.

Dostępność można także wyznaczyć poprzez określenie zakresu możliwości skorzystania z danego systemu przez jak największą grupę użytkowników. W takim kontekście badanie dostępności ma na celu zewidencjonowanie barier, które napotykają konkretne grupy, a także pomysłów na jak

najlepsze dostosowanie tych systemów dla wszystkich. Najwięcej badań odnosi się do wykluczenia osób z niepełnosprawnościami (trwale lub okresowo) oraz starszych. Jednak wśród grup, dla których dostęp do danego systemu może być ograniczony znajdują się także rodziny z małymi dziećmi, ubodzy, imigranci, mniejszości narodowe oraz religijne. Rodzaje barier można natomiast podzielić na fizyczne, techniczne, społeczne, informacyjne i ekonomiczne (Zajadacz 2014).

Termin dostępność jest stosunkowo powszechny także w badaniach geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Podczas gdy socjologowie wiążą dostępność z występowaniem społecznych barier, a ekonomiści odnoszą ją do kosztów, geografowie najczęściej w swoich badaniach dostępność rozpatrują poprzez powiązanie z odległością lub sposobami interakcji przestrzennej (Guzik 2003). Początkowo termin ten był używany bardzo szeroko, do opisywania zjawisk w różnych kontekstach, bez ustalonej definicji (Moseley 1979; Taylor 1999; van Wee 2016). Przez takie nieostre traktowanie tego terminu, trudno było wypracować uniwersalną definicję dostępności w geografii (Ratajczak 1992). Jednocześnie coraz częściej dostępność pojawia się w ujęciu interdyscyplinarnym. Badacze zwracają uwagę na potrzebę uściślenia terminów związanych z dostępnością i powiązań między nimi wyróżniając dostępność: przestrzenną, komunikacyjną, transportową, topologiczną, czasową, fizyczną, społeczną (Guzik 2003).

W geograficzne badania nad dostępnością wpisuje się także „geografia niepełnosprawności” (*geography of disabled*) obejmująca studia teoretyczne oraz mająca praktyczny charakter „geografia dla niepełnosprawności” (*geography for the disabled*) (Golledge 1993, za Zajadacz 2015). Zadaniem geografii niepełnosprawności jako subdyscypliny geografii jest badanie przestrzennych relacji osób z niepełnosprawnością a środowiskiem geograficznym – zarówno przyrodniczym, jak i społecznym z uwzględnieniem różnych stopni niepełnosprawności, skal przestrzennych, szeregu czynników politycznych, kulturowych i społecznych. Geograficzne studia nad niepełnosprawnością mają swój udział w poprawie przystosowania środowiska geograficznego do wymagań osób z niepełnosprawnością (Jacobson 2013). Wiele publikacji ma charakter aplikacyjny, oprócz identyfikacji barier dla dostępności przestrzeni zawiera szereg tzw. *dobrych praktyk* mających na celu poprawę warunków dostępności danego miejsca, obiektu. Analiza literatury przedmiotu w zakresie turystyki osób z niepełnosprawnością, czy też turystyki dostępnej pozwala wyróżnić trzy kategorie barier: bariery fizyczne, bariery związane z postawami oraz bariery związane z brakiem informacji (Eichorn, Buchalis 2011; Darcy, Daruwalla 1999; Daruwalla and Darcy 2005; Eichorn i in. 2008). Spośród publikacji traktujących o problemie dostępności przestrzeni turystycznej w tym muzeów czy obiektów dziedzictwa kulturowego w Polsce należy wymienić prace profesor Aliny Zajadacz (np. 2010, 2012, 2014, 2015; a także Zjadacz, Kosińska 2015; Zajadacz, Stroik 2015, 2016) oraz artykuły *Tourism Role in the Regional Economy. Social, Health-Related, Economic and Spatial Conditions of Disabled People's Tourism Development* (Wyrzykowski, Marak 2011), a także *Rola krajoznawstwa i turystyki w życiu osób niepełnosprawnych* (Stasiak, Śledzińska 2008).

Na potrzeby niniejszej pracy przyjęto definicję dostępności z *Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności 2010–2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier*, według której dostępność jest określana jako możliwość użytkowania na równych prawach środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych (TIK) oraz pozostałych obiektów i usług (*Europejska strategia...* 2010, s. 7). Jednakże zdecydowano, że kwestia dostępności będzie traktowana szerzej, nie tylko w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością i o specjalnych potrzebach. Dlatego, w celu uporządkowania treści pracy, wyznaczono – na podstawie analizy literatury – rodzaje dostępności, według których będzie analizowana dostępność wybranych muzeów. Są to dostępność przestrzenna, fizyczna, informacyjna, społeczna, czasowa i ekonomiczna.

Dostępność przestrzenna rozumiana jest w pracy jako możliwość dotarcia do danego obiektu. W ramy dostępności fizycznej wpisują się wszelkie udogodnienia wewnątrz obiektu, umożliwiające jak najpełniejsze skorzystanie z wizyty w danym muzeum, swobodne przemieszczanie się. Dostępność informacyjna według kryteriów przyjętych w pracy dotyczy przede wszystkim tego, czy muzea

udostępniają wszystkim informacje o obiektach znajdujących się w muzeum, w tym czy opisy wystaw, obiektów, eksponatów są dostosowane do różnych grup odbiorców. Kolejnym rodzajem jest dostępność społeczna, która dotyczy w szczególności edukacyjnej oferty muzealnej czy proponowane zajęcia, warsztaty, trasy zwiedzania uwzględniają także osoby o szczególnych potrzebach. Dostępność czasowa wyrażona jest poprzez godziny otwarcia muzeów oraz liczbę dni w tygodniu, kiedy są one otwarte dla zwiedzających. Dostępność ekonomiczna odnosi się do kosztów związanych ze zwiedzaniem muzeów, zatem przede wszystkim brano pod uwagę czy wejście na wystawy stałe w danym muzeum jest płatne czy darmowe.

MUZEA Z NAJWYŻSZĄ FREKWENCJĄ NA ŚWIECIE

Wyboru muzeów do badań dokonano na podstawie raportu frekwencji dotyczącego globalnych atrakcji turystycznych *TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report*, który od 2006 jest publikowany przez *Themed Entertainment Association* oraz AECOM, który jest globalnym dostawcą usług technicznych i wspierających zarządzanie. *Themed Entertainment Association* (TEA) jest międzynarodowym stowarzyszeniem *non-profit*, reprezentującym czołowych światowych twórców, programistów, projektantów i producentów działających w branży turystycznej. Zostało ono założone w 1991 roku, obecnie liczy około 1600 członków. O ogromnym wkładzie w rozwój branży turystycznej stowarzyszenia świadczy między innymi fakt, że przyznaje ono nagrody „Thea” uważane za najwyższe wyróżnienie branżowe na świecie, jest organizatorem corocznej konferencji SATE (*Story + Architecture + Technology*), a także bierze udział w przygotowaniu wspomnianego już raportu *TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report*.

Raport jest wynikiem badań, obejmujących rok kalendarzowy, gdzie przedstawiono frekwencję w atrakcjach turystycznych na całym świecie. Stanowi cenne źródło informacji dla operatorów parków rozrywki oraz branży turystycznej, jest dostępny za darmo. Przedstawione są w nim najpopularniejsze na świecie, według kryterium frekwencji, parki rozrywki, w tym tematyczne (z ang. *amusement parks, theme parks*), parki wodne, operatorzy parków rozrywki oraz muzea. Oprócz frekwencji w publikacji znajdują się także komentarze dotyczące nowych zjawisk i trendów pojawiających się w poszczególnych branżach. Wyniki prezentowane są w skali globalnej, a także regionalnej w podziale na Ameryki, region Azji i Pacyfiku (APAC), Europę z Bliskim Wschodem i Afryką (EMEA) (AECOM, <https://aecom.com/>).

W raporcie z 2019 roku znalazło się dwadzieścia muzeów z najwyższą frekwencją na świecie (tabela 2). Łącznie instytucje te odwiedziło prawie 105,5 miliona osób, to więcej niż w 2018 roku, kiedy to frekwencja wyniosła 104,8 miliona. W pierwszej dwudziestce znalazło się dziesięć muzeów z Europy (pięć z Wielkiej Brytanii, dwa z Francji, po jednym z Rosji, Watykanu i Hiszpanii), sześć z Azji (pięć z Chin i jedno z Tajwanu) i cztery muzea z Ameryki Północnej (wszystkie ze Stanów Zjednoczonych).

WYNIKI BADAŃ

Muzea objęte badaniem znalazły się w pierwszej dziesiątce wspomnianego raportu, a więc rozpoczynając od instytucji o największej frekwencji były to kolejno: Luwr (Paryż, Francja), Chińskie Muzeum Narodowe (Pekin, Chiny), Muzea Watykańskie (Watykan), The Metropolitan Museum of Art (Nowy Jork, USA; brano pod uwagę siedzibę główną „The Met Fifth Avenue”), British Museum (Lon-

Tabela 2. Muzea z najwyższą frekwencją na świecie w 2018 oraz 2019 roku
Table 2. Museums with the highest attendance in 2018 and 2019

Muzeum / Museum	Frekwencja w 2018 r. / Attendance in 2018	Frekwencja w 2019 r. / Attendance in 2019
Luwr (Paryż, Francja) / Louvre (Paris, France)	10 200 000	9 600 000
Chińskie Muzeum Narodowe (Pekin, Chiny) / National Museum of China (Beijing, China)	8 610 000	7 390 000
Muzea Watykańskie (Watykan) / Vatican Museums (Vatican, Vatican City)	6 756 000	6 883 000
Metropolitan Museum of Art (Nowy Jork, Stany Zjednoczone) / (New York, USA)	7 360 000	6 770 000
British Museum (Londyn, Wielka Brytania) / (London, U.K.)	5 869 000	6 208 000
Tate Modern (Londyn, Wielka Brytania) / (London, U.K.)	5 829 000	6 098 000
National Gallery (Londyn, Wielka Brytania) / (London, U.K.)	5 736 000	6 011 000
Muzeum Historii Naturalnej (Londyn, Wielka Brytania) / Natural History Museum (London, U.K.)	5 226 000	5 424 000
Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej (Nowy Jork, Stany Zjednoczone) / American Museum of Natural History (New York, USA)	5 000 000	5 000 000
Państwowe Muzeum Ermitażu — Ermitaż (Sankt Petersburg, Rosja) / State Hermitage (St. Petersburg, Russia)	4 294 000	4 957 000
Muzeum Nauki i Technologii w Szanghaju (Szanghaj, Chiny) / Shanghai Science and Technology Museum (Shanghai, China)	3 540 000	4 825 000
Muzeum Narodowe Centrum Sztuki Królowej Zofii (Madryt, Hiszpania) / Reina Sofia (Madrid, Spain)	3 898 000	4 426 000
Narodowe Muzeum Historii Naturalnej (Waszyngton, Stany Zjednoczone) / National Museum of Natural History (Washington, DC, USA)	4 800 000	4 200 000
Muzeum w Nankinie (Nankin, Chiny) / Nanjing Museum (Nanjing, China)	3 670 000	4 169 000
Muzeum Zhejiang (Hangzhou, Chiny) / Zhejiang Museum (Hangzhou, China)	4 200 000	4 150 000
National Gallery of Art (Waszyngton, Stany Zjednoczone) / (Washington, DC, USA)	4 404 000	4 074 000
Victoria & Albert Museum (Londyn, Wielka Brytania) / (London, U.K.)	3 968 000	3 921 000
Chińskie Muzeum Nauki i Technologii (Pekin, Chiny) / China Science Technology Museum (Beijing, China)	4 400 000	3 891 000
Narodowe Muzeum Pałacowe (Tajpej, Tajwan) / National Palace Museum (Taipei, Taiwan)	3 860 000	3 832 000
Muzeum Orsay (Paryż, Francja) / (Paris, France)	3 175 000	3 652 000
SUMA / SUM	104 795 000	105 481 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report.

Source: author's elaboration based on TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report.

dyn, Wielka Brytania), Tate Modern (Londyn, Wielka Brytania), National Gallery (Londyn, Wielka Brytania), Muzeum Historii Naturalnej (Londyn, Wielka Brytania), Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej (Nowy Jork, USA), Państwowe Muzeum Ermitażu (Sankt Petersburg, Rosja). Wymienione muzea badano pod kątem różnych rodzajów dostępności: przestrzennej, fizycznej, informacyjnej, społecznej, czasowej i ekonomicznej. Podczas analizy stron internetowych zwracano uwagę na elementy składowe (cechy) dla poszczególnych rodzajów dostępności.

Rozpoczynając od dostępności przestrzennej uwzględniono przede wszystkim takie elementy, jak odległość od najbliższego przystanku komunikacji miejskiej, dostępność parkingu z miejscami dla osób z niepełnosprawnościami w pobliżu muzeum, a także czy na stronie internetowej badanych instytucji znajdują się odpowiednie informacje dotyczące możliwości dotarcia do danego muzeum, uwzględniające także potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Wyniki zostały przedstawione w tabeli numer 3. W przypadku dostępności przestrzennej należy nadmienić, że wszystkie badane muzea znajdują się w miastach, w większości w stolicach kraju, stąd dojazd do danej instytucji zależał przede wszystkim od rodzajów dostępnych środków transportu. Na stronach internetowych wszystkich analizowanych muzeów są dokładne dane dotyczące możliwości dojazdu, wśród nich przede wszystkim komunikacją miejską: autobusami, metrem, koleją podmiejską, a nawet tramwajami wodnymi (np. w przypadku Luwru), niekiedy znajdują się także informacje o najbliższych stacjach rowerowych. Na każdej z analizowanych stron internetowych jest też lista numerów linii środków transportu zbiorowego, którymi możliwe jest dotarcie do muzeów z różnych punktów miasta.

Kolejnym elementem było oszacowanie odległości pomiędzy najbliższym przystankiem komunikacji miejskiej a wejściem głównym do muzeum. Pomiarów dokonano za pomocą narzędzi w ogólnodostępnym serwisie internetowym Mapy Google, który umożliwia wyszukiwanie obiektów i podstawową analizę map, planów, zdjęć lotniczych powierzchni Ziemi (Google Maps, <https://www.google.pl/maps>). Punkty przyznawano według następującego klucza: jeśli odległość od przystanku komunikacji miejskiej do wejścia głównego muzeum wynosiła poniżej 50 m przyznawano 3 punkty, gdy było to od 50 do 100 m przyznawano 2 punkty, powyżej 100 m – 1 punkt. Muzea, które uzyskały po 3 punkty to Muzea Watykańskie, Muzea Historii Naturalnej w Londynie i Nowym Jorku. W kolejnej grupie z dwoma punktami znalazły się Metropolitan Museum of Art, British Museum, National Gallery. Największą odległość odwiedzający muszą pokonać by dostać się do Chińskiego Muzeum Narodowego, Tate Modern, Ermitażu (powyżej 300 m) oraz do Luwru (ok. 130 m). Warto zauważyć, że niektóre muzea, np. The National Gallery, Natural History Museum, American Museum of Natural History informują na swoich stronach internetowych, które z pobliskich przystanków, szczególnie metra są dostępne dla osób z niepełnosprawnością.

W badaniach dostępności przestrzennej zwrócono także uwagę, czy w pobliżu muzeum znajduje się parking (według informacji na stronie internetowej muzeum) oraz czy są wydzielone miejsca dla osób z niepełnosprawnością. Otóż większość z omawianych muzeów, oprócz Metropolitan Museum of Art oraz American Museum of Natural History nie dysponuje własnym parkingiem dla odwiedzających, z reguły na stronie internetowej podano informację o najbliższych parkingach miejskich. Brak jest informacji o parkingach na stronach internetowych Chińskiego Muzeum Narodowego, Muzeów Watykańskich oraz Ermitażu. Natomiast w przypadku Luwru, British Museum, Natural History Museum na stronach internetowych widnieje informacja o dostępności miejsc parkingowych w pobliżu wyłącznie dla osób z niepełnosprawnością.

Kolejnym badanym rodzajem dostępności jest dostępność informacyjna (tabela 4). Analizując strony internetowe postawiono pytanie, czy osoba z niepełnosprawnościami bądź o szczególnych potrzebach, która chce odwiedzić dane muzeum znajdzie wszystkie potrzebne do zaplanowania wizyty wskazówki na stronie internetowej? Sprawdzono więc, czy i w jakiej formie tego typu dane są zamieszczane na stronach poszczególnych muzeów. Najczęściej dostępność stanowiła oddzielną sekcję w dziale poświęconym planowaniu wizyty w muzeum, obok wskazówek dojazdu i cen biletów. Tam zwykle znajdowały się jeszcze bardziej szczegółowe informacje dotyczące dojazdu, sposobu wej-

Tabela 3. Dostępność przestrzenna – wyniki badań**Table 3.** Spatial accessibility – research results

Cechy dostępności przestrzennej <i>/ Spatial accessibility characteristics</i>	Luwr / <i>Louvre</i>	Chińskie Muzeum Narodowe / <i>National Museum of China</i>	Muzea Watykańskie / <i>Vatican Museums</i>	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / <i>Natural History Museum</i>	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej <i>/ American Museum of Natural History</i>	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / <i>State Hermitage</i>
Informacja o możliwościach dojazdu do muzeum / <i>Information how to get to the museum</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Odległość od najbliższego przystanku komunikacji miejskiej do wejścia głównego / <i>Distance from the nearest public transport station to the main entrance</i>	1	1	3	2	2	1	2	3	3	1
Informacja o parkingach w pobliżu muzeum / <i>Information on the nearest parkings</i>	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0
Informacja o parkingu dedykowanym dla osób z niepełnosprawnościami / <i>Parking for visitors with disabilities</i>	1	0	0	1	1	1	1	1	1	0
SUMA / <i>SUM</i>	4	2	4	5	4	3	5	5	6	2

Źródło: opracowanie własne.

Source: author's elaboration.

ścia do muzeów, cen biletów (zwykle osobie z niepełnosprawnością wraz z opiekunem przysługuje darmowe wejście). Zweryfikowano także, czy są dostępne informacje o udogodnieniach dla osób z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności lub szczególnych potrzebach to jest osób z niepełnosprawnością ruchową, niewidomych i niedowidzących, niesłyszących i niedosłyszących, z zaburzeniami rozwojowymi (np. autyzm), z trudnościami w uczeniu się. Dane dotyczące dostępności zostały przedstawione najpełniej na stronach internetowych brytyjskich muzeów Tate Modern, British Museum, a także paryskiego Luwru. Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością ruchową zostaną szerzej omówione przy dostępności fizycznej.

W przypadku osób niesłyszących i niedosłyszących wśród udogodnień przewidziano takie rozwiązania jak pętle indukcyjne, montowane w kasach i w informacji oraz przewodnicy posługujący się językiem migowym, video przewodniki z nagraniem w języku migowym lub z napisami. Dla osób niewidzących i niedowidzących przygotowano specjalnie audioprzewodniki, miniatury i płaskorzeźby przedstawiające plan muzeum i sal muzealnych oraz niektóre z dzieł sztuki, które są prezentowane

w muzeum, przewodniki z większym fontem lub w alfabecie Braile'a, grafiki dotykowe. Wyznaczono też specjalne sale, gdzie odwiedzający mogą dotykać niektórych dzieł sztuki, najczęściej rzeźb i innych przedmiotów, np. rękodzieła, naczyń. Omawiane rozwiązania zwykle nie obejmują całej ekspozycji muzealnej, jedynie wybrane galerie, obiekty.

Wśród udogodnień dla osób z zaburzeniami rozwojowymi (np. autyzm, zespół Aspergera, ADHD, dysleksja) i trudnościami w uczeniu się w ofercie muzealnej można wymienić rozwiązania np. z Luwru, gdzie jest możliwość wypożyczenia tzw. worków sensorycznych (ang. *sensory bags*) zawierających materiały takie jak zatyczki do uszu i wyciszające słuchawki, przesłony na oczy ograniczające ilość bodźców, co pomaga w skupieniu (Luwr, <https://www.louvre.fr/en>). Ciekawym rozwiązaniem jest również przygotowana przez American Museum of Natural History broszura, przygotowująca osoby z autyzmem lub zaburzeniami integracji sensorycznej do wizyty w muzeum. Opisano tam przebieg wizyty, poczynając od wejścia, z informacjami na temat zasad panujących w muzeum, opisami wystaw. Opisy, przygotowano tak, aby racjonalizować niektóre zjawiska, z jakimi zwiedzający mogą się zetknąć i doradzić im, w jaki sposób można sobie poradzić w trudniejszych sytuacjach. Na przykład, w niektórych salach jest przyciemnione światło, co może powodować dyskomfort i stresować osoby bojące się ciemności, według wskazówek należy sobie uświadomić i powtarzać w myślach, że będzie się w tym miejscu jedynie przez kilka minut, że jest to sytuacja przejściowa (Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej, <https://www.amnh.org/>). Dobrym przykładem są także mapy sensoryczne (ryc. 1) dostępne w British Museum, na których oznaczono miejsca głośniejsze, cichsze – zatem spokojniejsze, najbardziej zatłoczone, gdzie mogą występować silniejsze zapachy, miejsca ze światłem naturalnym lub o niższym natężeniu oświetlenia (The British Museum, www.britishmuseum.org).

Najmniej z cech dostępności informacyjnej odnotowano dla Państwowego Muzeum Ermitażu, z powodu mało czytelnej strony internetowej. Natomiast w wydzielonej sekcji poświęconej dostępności, zamiast opisu udogodnień widnieje informacja, że w obecnej sytuacji pandemicznej muzeum zmuszone jest ograniczyć listę kategorii zwiedzających, którym przysługuje ulga lub darmowe wejście. W pierwszej kolejności zdecydowano, że darmowe wejście nie będzie przysługiwało zwiedzającym o ograniczonej sprawności, poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz ich opiekunom. Ponadto zakup biletu będzie możliwy tylko *online*, wyłącznie na określone trasy, które są dopiero opracowywane. W czasie, kiedy prowadzone były badania, a więc na przełomie kwietnia i maja 2021 r. w sekcji, gdzie można kupować bilety nie znaleziono informacji o wycieczkach dla osób o ograniczonej mobilności i z innymi niepełnosprawnościami (Państwowe Muzeum Ermitażu, <https://www.hermitagemuseum.org/>). Jednak część z informacji o dostępności Ermitażu można było znaleźć na stronach internetowych i blogach poświęconych podróżowaniu osób z niepełnosprawnościami. Według autorów tych wpisów i artykułów, muzeum jest dobrze przystosowane dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim, podają oni także przykłady zajęć, warsztatów organizowanych dla osób z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności, których jednak nie znaleziono w regularnej ofercie muzeum (*Art for all: The Hermitage museum invited guide dog*, <https://globe4all.net/>; *Disabled Accessible Travel*, <https://disabledaccessibletravel.com/>; *Wheelchair Traveling*, <https://www.wheelchairtraveling.com/>).

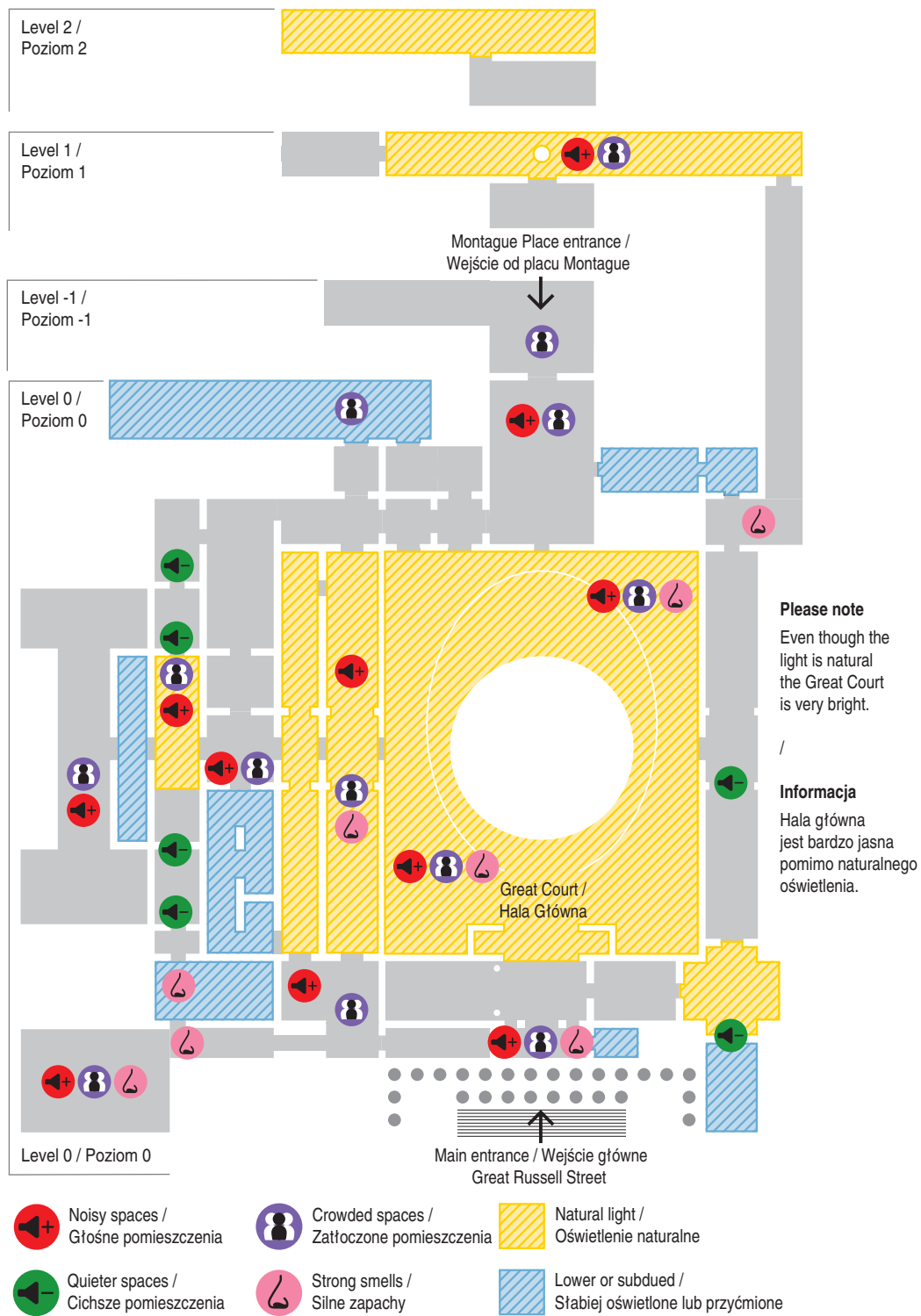
Dostępność fizyczna to kolejny z analizowanych rodzajów dostępności. Sprawdzone, czy wszystkie wystawy w danym muzeum są dostępne dla osób z niepełnosprawnością ruchową, czy na stronach internetowych dostępne są plany muzeum z zaznaczonymi udogodnieniami ułatwiającymi poruszanie się po muzeum, takimi jak odpowiednio przystosowane windy, toalety, podjazdy. Otrzymane wyniki przedstawia tabela numer 5. Z przeprowadzonej kwerendy stron internetowych, wynika, że wszystkie muzea publikują plany z odpowiednio oznaczonymi miejscami, gdzie znajdują się wejścia, toalety, windy, podjazdy przystosowane dla osób z niepełnosprawnością. Zauważono także, że w budynku Muzeów Watykańskich, British Museum, Muzeum Historii Naturalnej w Londynie oraz w Ermitażu nie wszystkie z wystaw są dostępne dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Spośród innych udogodnień zwrócono uwagę, że muzea informują także o możliwości wypożyczenia wózka inwalidzkiego,

Tabela 4. Dostępność informacyjna – wyniki badań**Table 4.** Informative accessibility – research results

Cechy dostępności informacyjnej / <i>Informative accessibility characteristics</i>	Luwr / <i>Louvre</i>	Chińskie Muzeum Narodowe / <i>National Museum of China</i>	Muzea Watykańskie / <i>Vatican Museums</i>	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / <i>Natural History Museum</i>	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / <i>American Museum of Natural History</i>	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / <i>State Hermitage</i>
Oddzielna sekcja poświęcona dostępności na stronie internetowej / <i>Separate section on website regarding accessibility</i>	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Informacja o udogodnieniach dla osób z niepełnosprawnością ruchową / <i>Information on facilities for visitors with physical disabilities</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Informacja o udogodnieniach dla osób niewidomych i niedowidzących / <i>Information on facilities for visitors with visual impairments</i>	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0
Informacja o udogodnieniach dla osób niesłyszących, niedosłyszących / <i>Information on facilities for visitors with hearing impairments</i>	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0
Informacja o udogodnieniach dla osób z zaburzeniami rozwojowymi / <i>Information on facilities for visitors with developmental disabilities</i>	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0
Informacja o udogodnieniach dla osób z trudnościami w uczeniu się / <i>Information on facilities for visitors with learning disabilities</i>	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0
SUMA / <i>SUM</i>	6	1	4	4	6	6	5	4	5	2

Źródło: opracowanie własne.

Source: author's elaboration.

Ryc. 1. Przykład mapy sensorycznej

Źródło: The British Museum, www.britishmuseum.org (dostęp: maj 2021).

Fig. 1. Example of sensory map

Source: The British Museum, www.britishmuseum.org (access: may 2021).

nieodpłatnie lub z kaucją. Muzea z reguły akceptują także psy asystujące, brak takiej informacji jest jedynie na stronach internetowych Chińskiego Muzeum Narodowego i Ermitażu. Najlepiej w tej kategorii oceniono Luwr, Metropolitan Museum of Art, Tate Modern oraz National Gallery – muzea te charakteryzuje szeroka dostępność pod względem udogodnień umożliwiających poruszanie się po muzeum i jak najpełniejszego skorzystania z oferty muzealnej. Spośród ciekawych rozwiązań, które mogłyby stanowić rodzaj dobrej praktyki są toalety dla psów przewodników w British Museum i mapy dostępności muzeum (ang. *accessibility maps*) w Luwrze, na których wyznaczono trasy zwiedzania ułatwiające poruszanie się po muzeum osobom na wózkach inwalidzkich.

Dostępność społeczna w niniejszym artykule wyraża się poprzez dostęp do zajęć, wykładów, warsztatów przeznaczonych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Sprawdzone, czy muzea podają informacje o zajęciach, warsztatach, oprowadzaniu dla osób z niepełnosprawnościami. Wyniki zebrano w tabeli numer 6. Na wstępie zwrócono uwagę na kalendarz wydarzeń organizowanych w danym muzeum, gdzie zamieszczone dane można przefiltrować także pod kątem zajęć przygotowanych dla osób z niepełnosprawnościami. To rozwiązanie może stanowić rodzaj dobrej praktyki dla muzeów, które chcą poprawić dostępność w tym zakresie.

Analizując strony internetowe w poszukiwaniu oferty edukacyjnej badanych muzeów tylko w przypadku Muzeum Chińskiego nie znaleziono informacji o zajęciach dla osób z niepełnosprawnościami. Spośród pozostałych najbogatszą ofertą zajęć przygotowanych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności charakteryzują się Luwr oraz Metropolitan Museum of Art. W Luwrze utworzono specjalne miejsce, gdzie odbywają się tego typu zajęcia (tzw. Petit Galerie). Galeria składa się z czterech sal, w pełni dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową: odpowiednio przystosowana winda, witryny, meble oraz podpisy umieszczone są na odpowiedniej wysokości dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Specjalna taśma dotykowa prowadzi osoby niewidzące, niedowidzące wzdłuż trasy zwiedzania. Galeria wyposażona jest również w materiały edukacyjne, takie jak książeczki z próbkami materiałów, które można dotykać, wypukłymi rysunkami i opisami w alfabecie Braile'a, które dodatkowo wyposażone są w chip RFID, umożliwiający odsłuchanie tekstu. W ofercie są wycieczki z opisem audio oraz zajęcia w języku migowym dla osób niesłyszących i niedosłyszących. W Petit Galerie odbywają się także zajęcia przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną, organizowane zwykle w dni powszednie w porach o mniejszym natężeniu ruchu w muzeum. Podczas takich zajęć nauka odbywa się poprzez wykorzystanie różnych materiałów, jak bloki rysunkowe, przybory do pisania, aparaty fotograficzne lub specjalne worki sensoryczne z przedmiotami, które mają angażować zmysły dotyku i zapachu. Wśród nich są: kawałek wapienia do dotykania, przydatny przy omawianiu egipskich steli, tubki z farbami do wążania przed autoportretem Tintoretta, przykłady detali przedstawionych na obrazach, takich jak medale, biżuteria. Na stronie internetowej Luwru można zapoznać się ze scenariuszami takich lekcji, co jest dodatkowym atutem, a także stanowi przykład dobrych praktyk poprawienia dostępności w muzeach (Petit Galerie, <https://petitegalerie.louvre.fr/>).

Ciekawe zajęcia dla osób niewidomych i niedowidzących oferują Muzea Watykańskie. Są to zajęcia prowadzone z wykorzystaniem metod angażujących zmysł dotyku oraz multisensoryczne. Uczestnicy mają możliwość zapoznania się z odlewami rzeźb i dzieł sztuki eksponowanych w Pinakotece Watykańskiej, Muzeum Gregoriano Profano (tzw. Muzeum Sztuki Antycznej), Gregoriańskim Muzeum Egipskim i Muzeum Etnologicznym oraz w Ogrodach Watykańskich. Celem jest umożliwienie osobom niewidomym i niedowidzącym poznanie arcydzieł watykańskich kolekcji. Odbywa się to przy pomocy paneli termoforowanych i płaskorzeźb z napisami Braille'a i/lub dużym fontem. Zajęcia rozpoczynają się od synkretycznego i analitycznego poznawania dzieł sztuki z wykorzystaniem paneli termoformowanych i płaskorzeźb, symulacji wrażeń wizualnych, perspektywicznych w celu analizy efektów kompozycyjnych, technicznych, plastycznych i chromatycznych. Przewidziano także słuchanie poezji i utworów muzycznych, które wraz z analogowymi i synestetycznymi odniesieniami (akustycznymi, węchowymi, dotykowymi) przywołują obrazy, które przedstawia dane dzieło, sprzy-

Tabela 5. Dostępność fizyczna – wyniki badań
Table 5. Physical accessibility – research results

Cechy dostępności fizycznej / <i>Physical accessibility characteristics</i>	Luwr / <i>Louvre</i>	Chińskie Muzeum Narodowe / <i>National Museum of China</i>	Muzea Watykańskie / <i>Vatican Museums</i>	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / <i>Natural History Museum</i>	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / <i>American Museum of Natural History</i>	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / <i>State Hermitage</i>
Plany muzeum przedstawiające udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami / <i>Maps of museums with all facilities for visitors with disabilities</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Windy przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami / <i>Accessible lifts</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Toalety przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami / <i>Accessible toilets</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Możliwość wypożyczenia wózka inwalidzkiego / <i>Wheelchair rental service</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Możliwość wejścia do muzeum z psem asystującym / <i>Are service dogs allowed in the museum?</i>	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0
Wszystkie wystawy w muzeum dostępne dla osób z niepełnosprawnością ruchową / <i>All exhibitions in museums are accessible for visitors with disabilities</i>	1	1	0	1	0	1	1	0	1	0
SUMA / <i>SUM</i>	6	5	5	6	5	6	6	5	6	3

Źródło: opracowanie własne.
 Source: author's elaboration.

jając przejściu od prostej wiedzy do głębszej percepcji. Dzięki reprodukcjom przygotowanym przez konserwatorów sztuki zwiedzający mają możliwość dotknąć fragmentów dzieł sztuki, takich jak detale anielskiej aureoli z mozaiki Melozza i płótna z detalami całunu ze „Złożenia do grobu” Caravaggia (Muzea Watykańskie, <https://m.museivaticani.va/>).

Metropolitan Museum of Art jako jedyne spośród omawianych instytucji oferuje zajęcia dla osób z demencją oraz ich opiekunów pod hasłem *Met Escapes*. W ofercie oprócz specjalnie przygoto-

wanego programu oprowadzania po wystawach znajdują się także warsztaty plastyczne, dyskusje, warsztaty o muzyce w sztuce, a także inne aktywności oparte na interaktywności i angażowaniu wielu zmysłów. Obecnie dostępne są także zajęcia w wersji online (The Metropolitan Museum of Art, <https://www.metmuseum.org/>).

Charakteryzując dostępność czasową zbadano następujące elementy: liczbę dni w tygodniu, w których dane muzeum jest otwarte, a także ile godzin dziennie jest ono dostępne dla zwiedzających (tabela 7). Muzea Watykańskie, Metropolitan Museum of Art oraz American Museum of Natural History są otwarte przez 5 dni w tygodniu. Luwr, Chińskie Muzeum Narodowe i Państwowe Muzeum Ermitażu dostępne są przez 6 dni w tygodniu. Natomiast wszystkie omawiane muzea z Wielkiej Brytanii, a więc British Museum, Tate Modern, National Gallery, Muzeum Historii Naturalnej czynne są przez cały tydzień. Jeśli chodzi o godziny otwarcia, to najkrócej, bo 7 godzin w ciągu dnia otwarte są Metropolitan Museum of Art oraz British Museum, 7 i pół godziny – Natural History Museum i American Museum of Natural History, zaś 8 godzin – Chińskie Muzeum Narodowe, a 10 godzin – Muzea Watykańskie. Niektóre z omawianych muzeów mają zmienne godziny otwarcia, tzn. w ciągu tygodnia wyznaczone są dni o wydłużonym czasie zwiedzania: w przypadku Luwru to 9 godzin lub 12 godzin 45 minut (dłużej w środy i piątki), Tate Modern od 8 do 12 godzin (dłużej w piątki i soboty), National Gallery od 7 do 10 godzin (dłużej w piątki), Państwowe Muzeum Ermitażu 8 do 9 godzin (dłużej w środy, piątki i soboty).

Dostępność ekonomiczną przedstawiono w podziale na muzea, gdzie wejście jest darmowe oraz płatne (tabela 8). Pod uwagę brano wyłącznie wejście na wystawy stałe. Muzea z darmowym wejściem na wystawy stałe to Chińskie Muzeum Narodowe oraz wszystkie badane brytyjskie muzea: Tate Modern, National Gallery, British Museum, Natural History Museum. Wejście na wystawy czasowe w tych muzeach jest płatne, ulgi lub darmowe wejścia zostały przewidziane dla uczniów, studentów, seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów, a także członków klubów, towarzystw działających muzeach. Wśród muzeów z płatnym wejściem w przeliczeniu na złotówki ceny biletów wstępu wynoszą w Ermitażu 31 zł, w Muzeach Watykańskich 37–78 zł, w Metropolitan Museum of Art – 46–86 zł, American Museum of Natural History 51–128 zł, w Luwrze – 69–78 zł. Oddzielnie płatne są wystawy czasowe, ulgi przewidziane są dla uczniów, studentów. Osoby z niepełnosprawnością mają najczęściej możliwość bezpłatnego wejścia na wystawy wraz z opiekunem. Wyjątkiem, jak już wspomniano jest Państwowe Muzeum Ermitażu, które czasowo wycofało się z darmowych biletów dla osób z niepełnosprawnościami, z powodu sytuacji pandemicznej.

WNIOSKI

Przeprowadzone badanie wykazało, że „topowe” muzea świata, w większości zwracają uwagę na zróżnicowane potrzeby odwiedzających i dostosowują do nich swoją ofertę, aby każdy w jak najlepszy sposób mógł skorzystać z zasobów muzealnych.

Wyniki analizy dostępności muzeów z najwyższą frekwencją na świecie zostały przedstawione w tabeli numer 9. Największą dostępnością cechują się europejskie muzea: Luwr, Tate Modern oraz National Gallery, które uzyskały po 26 punktów. Na drugim miejscu z liczbą 24 punktów znalazło się Muzeum Brytyjskie, na trzecim *ex aequo* nowojorskie muzea: Metropolitalne Muzeum Sztuki oraz Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej. Instytucje te podejmują szereg działań mających na celu jak najpełniejsze udostępnienie swoich zbiorów jak najszerzej rzeszy odwiedzających, dostosowując zarówno swoją ofertę, jak i przestrzeń do potrzeb osób o różnych potrzebach. Najślabiej w zestawieniu wypadły Muzea Watykańskie z 12 punktami oraz Ermitaż z 14 punktami.

Jak wspomniano wcześniej, obecnie dostępność muzeów, jak i innych obiektów kultury i użyteczności publicznej determinuje sytuacja epidemiczna. W trakcie prowadzenia badań na przełomie

Tabela 6. Dostępność społeczna – wyniki badań**Table 6.** Social accessibility – research results

Cechy dostępności społecznej / <i>Social accessibility characteristics</i>	Luwr / <i>Louvre</i>	Chińskie Muzeum Narodowe / <i>National Museum of China</i>	Muzea Watykańskie / <i>Vatican Museums</i>	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / <i>Natural History Museum</i>	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / <i>American Museum of Natural History</i>	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / <i>State Hermitage</i>
Informacja o ofercie zajęć, warsztatów, zwiedzania dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami / <i>Information on events for visitors with disabilities</i>	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0
Zajęcia/wydarzenia dedykowane osobom z niepełnosprawnością ruchową w ofercie edukacyjnej muzeum / <i>Lessons or events for visitors with physical disabilities</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zajęcia/wydarzenia dedykowane osobom niewidomym, niedowidzącym w ofercie edukacyjnej muzeum / <i>Lessons or events for visitors with visual impairments</i>	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1
Zajęcia/wydarzenia dedykowane osobom niesłyszącym, niedosłyszącym w ofercie edukacyjnej muzeum / <i>Lessons or events for visitors with hearing impairments</i>	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1
Zajęcia/wydarzenia dedykowane osobom z zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną, trudnościami w uczeniu się w ofercie edukacyjnej muzeum / <i>Lessons or events for visitors with developmental and learning disabilities</i>	1	0	0	1	1	1	1	1	1	0
Zajęcia/wydarzenia dedykowane osobom z demencją w ofercie edukacyjnej muzeum / <i>Lessons or events for visitors with dementia</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
SUMA / <i>SUM</i>	5	0	2	5	4	4	3	2	3	2

Źródło: opracowanie własne.
Source: author's elaboration.

Tabela 7. Dostępność czasowa – wyniki badań**Table 7.** Time accessibility – research results

Cechy dostępności czasowej / Time accessibility characteristics	Luwr / Louvre	Chińskie Muzeum Narodowe / National Museum of China	Muzea Watykańskie / Vatican Museums	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / Natural History Museum	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / American Museum of Natural History	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / State Hermitage
Ile dni w tygodniu muzeum jest otwarte? / How many days is the museum open per week?	2	2	1	1	3	3	3	3	1	2
Ile godzin dziennie muzeum jest otwarte? / How many hours is the museum open per day?	3	1	1	1	1	3	3	1	1	3
SUMA / SUM	5	3	2	2	4	6	6	4	2	5

Źródło: opracowanie własne.
Source: author's elaboration.

Tabela 8. Dostępność ekonomiczna – wyniki badań**Table 8.** Economic accessibility – research results

Cechy dostępności ekonomicznej / Economic accessibility characteristics	Luwr / Louvre	Chińskie Muzeum Narodowe / National Museum of China	Muzea Watykańskie / Vatican Museums	Metropolitan Museum of Art	British Museum	Tate Modern	National Gallery	Muzeum Historii Naturalnej / Natural History Museum	Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / American Museum of Natural History	Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / State Hermitage
Opłata za wejście na wystawy stałe / Entrance fee for permanent exhibitions	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0

Źródło: opracowanie własne.
Source: author's elaboration.

Tabela 9. Dostępność muzeów z najwyższą frekwencją na świecie**Table 9.** Accessibility in museums with the highest attendance in the world

	Rodzaje dostępności / <i>Types of accessibility</i>						SUMA / <i>SUM</i>
	prze- strzenna / <i>spatial</i>	informa- cyjna / <i>informa- tive</i>	fizyczna / <i>physical</i>	społeczna / <i>social</i>	czasowa / <i>time</i>	ekono- miczna / <i>economic</i>	
Luwr / <i>Louvre</i>	4	6	6	5	5	0	26
Chińskie Muzeum Narodowe / <i>National Museum of China</i>	2	1	5	0	3	1	12
Muzea Watykańskie / <i>Vatican Museums</i>	4	4	5	2	2	0	17
Metropolitan Museum of Art	5	4	6	5	2	0	22
British Museum	4	6	5	4	4	1	24
Tate Modern	3	6	6	4	6	1	26
National Gallery	5	5	6	3	6	1	26
Muzeum Historii Naturalnej / <i>Natural History Museum</i>	5	4	5	2	4	1	21
Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej / <i>American Museum of Natural History</i>	6	5	6	3	2	0	22
Państwowe Muzeum Ermitażu (Ermitaż) / <i>State Hermitage</i>	2	2	3	2	5	0	14

Źródło: opracowanie własne.
Source: author's elaboration.

kwietnia i maja połowa z badanych muzeów była zamknięta dla zwiedzających, w wyniku obostrzeń wprowadzanych przez rządy poszczególnych państw. Zamknięte były muzea: Luwr – zapowiedziane otwarcie po 18 maja oraz brytyjskie muzea, które będą ponownie otwarte od 17 maja. O ile muzea, jak wynika z przeprowadzonych badań coraz lepiej radzą sobie z przystosowaniem merytorycznym, fizycznym i przestrzennym, obecnie zdają się stawać przed dużo większym wyzwaniem. Jak zachowując obostrzenia i zasady reżimu sanitarnego muzeum ma pozostać dostępne dla wszystkich? Chociażby: jak miałyby wyglądać lekcja lub oprowadzanie dedykowane osobom niewidomym i niedowidzącym, jeśli do tej pory takie zajęcia polegały na multisensorycznym postrzeganiu sztuki, w tym również przez zmysł dotyku? Na przykładzie Państwowego Muzeum Ermitażu widać, że w obliczu konieczności wprowadzenia limitów zwiedzających muzea decydują się na zmniejszenie dostępności dla grupy osób z niepełnosprawnościami rezygnując z zajęć lub wprowadzając płatne bilety.

Na pewno wiele jest jeszcze do zrobienia w kwestii dostępności w tych trudnych czasach. Należy wypracować nowe rozwiązania, aby zapewnić jak najpełniejsze, ale i bezpieczne zwiedzanie. Dlatego w roku 2021 roku Międzynarodowy Dzień Muzeów obchodzony jest pod hasłem: „Przyszłość muzeów: odzyskaj i wyobraź sobie na nowo” (ang. *The Future of Museums: Recover and Reimagine*). Celem jest zaproszenie muzeów, ich pracowników oraz odbiorców do współpracy, dzielenia się pomysłami rozwiązań dla współczesnych wyzwań, przed którymi stoją muzea, na wielu płaszczyznach zarówno ekonomicznej, społecznej i środowiskowej, opracowania nowych modeli ich funkcjonowania (International Museum Day ICOM, <http://imd.icom.museum/>).

Niewątpliwie jednak przytoczone w artykule przykłady rozwiązań dla poprawy dostępności wypracowane przez muzea z największą frekwencją na świecie mogą stanowić swoisty zbiór dobrych praktyk, z których powinny korzystać inne placówki muzealne, które także chcą być otwarte dla wszystkich.

Literatura

- Bartkowski T., 1971, O metodyce oceny środowiska geograficznego, *Przegląd Geograficzny* t. 43, z. 3, Warszawa, 263–281.
- Darcy S., Daruwalla P. S., 1999, The Trouble with Travel: People with Disabilities and Tourism, *Social Alternatives*, 18, 41–46.
- Daruwalla P. S., Darcy S., 2005, Personal and Societal Attitudes to Disability, *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 549–570.
- Eichorn V., Miller G., Michopoulou E., Buhalis D., 2008, Enabling Access to Tourism through Information Schemes, *Annals of Tourism Research*, 35, 189–210.
- Eichorn V., Buhalis D., 2011, Accessibility – A Key Objective for the Tourism Industry, [w:] Buhalis D., Darcy S. (red.), 2011, *Accessible tourism. Concepts and Issues. Aspects of tourism*, Channel View Publications, Bristol, 41–61.
- Golledge R. G., 1993, Geography and the disabled: a survey with special reference to vision impaired and blind populations, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 18, 65–85.
- Guzik R., 2003, *Przestrzenna dostępność szkolnictwa ponadpodstawowego*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.
- Jacobson D., 2013, *Geography of disability*, <https://www.oxfordbibliographies.com/> (dostęp: styczeń 2021).
- Moseley M. J., 1979, *Accessibility: The Rural Challenge*, Methuen, London.
- Ratajczak W., 1992, Dostępność komunikacyjna miast wojewódzkich Polski w latach 1948–1988, [w:] Chojnicki Z., Czyż T. (red.), *Współczesne problemy geografii społeczno-ekonomicznej Polski*, Seria Geografia, UAM, Poznań, 55, 173–203.
- Stasiak A., Śledzińska J., (red.), 2008, *Rola krajoznawstwa i turystyki w życiu osób niepełnosprawnych*, Wyd. PTTK „Kraj”, Warszawa.
- Taylor Z., 1999, *Przestrzenna dostępność miejsc zatrudnienia, kształcenia i usług a codzienna ruchliwość ludności wiejskiej*, Prace Geograficzne IGiPZ PAN, Warszawa, 17.
- van Wee B., 2016, Accessible accessibility research challenges, *Journal of Transport Geography*, 51, 9–16.
- Wyrzykowski J., Marak J. (eds.), 2011, *Tourism Role in the Regional Economy. Social, Health-Related, Economic and Spatial Conditions of Disabled People's Tourism Development*, University of Business in Wrocław, Wrocław.
- Zajadacz A., Sposoby udostępniania obiektów dziedzictwa kulturowego niesłyszącym turystom, *Turystyka i Hotelarstwo*, 16, 155–168.
- Zajadacz A., 2012, *Turystyka osób niesłyszących – ujęcie geograficzne*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Zajadacz A., 2014, Dostępność przestrzeni turystycznej w ujęciu geograficznym, *Turyzm*, 24/1, 49–55.
- Zajadacz A., 2015, Wkład geografii niepełnosprawności w rozwój „turystyki dostępnej”, *Turyzm*, 25/1, 19–28.
- Zajadacz A., Kosińska A., 2015, Problemy rozwoju turystyki w skali regionalnej – studium przypadku Wielkopolski, [w:] *Społeczno-ekonomiczne problemy turystyki i rekreacji obszarów metropolitalnych*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 63 (6), 13–31.
- Zajadacz A., Stroik E., 2015, Koncepcje działań stymulujących rozwój „turystyki dostępnej”, [w:] S. Bosiacki (red.), *Kształcenie kadr dla gospodarki turystycznej i rekreacji. Stan obecny i prognozy*, AWF Poznań, 139–150.
- Zajadacz A., Stroik E., 2016, Podstawy planowania rozwoju „turystyki dostępnej”, [w:] Z. Młynarczyk, A. Zajadacz (red.), *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki. Społeczno-ekonomiczne problemy rozwoju turystyki*, Turystyka i Rekreacja – Studia i Prace, 16, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 65–83.

Źródła internetowe

- Art for all: The Hermitage museum invited guide dog, <https://globe4all.net/en/posts/all/art-for-all-the-hermitage-museum-invited-guide-dog> (dostęp: maj 2021).
- Disabled Accessible Travel, <https://disabledaccessibletravel.com/accessibility-st-petersburg/> (dostęp: maj 2021).
- Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności 2010–2020. Odnowione zobowiązanie w sprawie budowy Europy bez barier, 2010, KOM 636, Bruksela. https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/europejska-strategia_w_sprawie_niepelnosprawnosci_0.pdf; (dostęp: maj 2021).
- Google Maps, <https://www.google.pl/maps> (dostęp: maj 2021).
- International Museum Day, ICOM, <http://imd.icom.museum/> (dostęp: maj 2021).
- Noc Muzeów 2020 odwołana. Następna odbędzie się za rok, <https://historia.org.pl/2020/05/11/noc-muzeow-2020-odwolana-nastepna-odbędzie-sie-za-rok/> (dostęp: maj 2021).
- Petit Galerie. Luwr, <https://petitegalerie.louvre.fr/article/accessibilit%C3%A9> (dostęp: maj 2021).
- Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/dost%C4%99pno%C5%9B%C4%87.html> (dostęp: maj 2021).
- TEA/AECOM 2019 Theme Index and Museum Index: The Global Attractions Attendance Report, <https://aecom.com/wp-content/uploads/documents/reports/AECOM-Theme-Index-2019.pdf> (dostęp: maj 2021).
- Wheelchair Traveling, <https://www.wheelchairtraveling.com/wheelchair-accessible-tour-in-saint-petersburg-russia-travel-with-wheelchair/> (dostęp: maj 2021).

Strony internetowe muzeów

- Luwr, <https://www.louvre.fr/en> (dostęp: maj 2021).
- Chińskie Muzeum Narodowe, <http://en.chnmuseum.cn/> (dostęp: maj 2021).
- Muzea Watykańskie, <https://m.museivaticani.va/> (dostęp: maj 2021).
- The Metropolitan Museum of Art, <https://www.metmuseum.org/> (dostęp: maj 2021).
- British Museum, <https://www.britishmuseum.org/> (dostęp: maj 2021).
- Tate Modern, <https://www.tate.org.uk/> (dostęp: maj 2021).
- National Gallery, <https://www.nationalgallery.org.uk/> (dostęp: maj 2021).
- Muzeum Historii Naturalnej, <https://www.nhm.ac.uk/> (dostęp: maj 2021).
- Amerykańskie Muzeum Historii Naturalnej, <https://www.amnh.org/> (dostęp: maj 2021).
- Państwowe Muzeum Ermitażu, <https://www.hermitagemuseum.org/> (dostęp: maj 2021).